

Matjaž Kocbek

Ars amandi

Mladinska knjiga, Ljubljana 1992

Pred nami je nova pesniška zbirka Matjaža Kocbeka. Prijetno navdušen jemljem njegovo zrelo čtivo v roke. Nekoč sem ga posnemal, in sicer sem bil zagledan v njegovo zbirko *Opalni rob*. Na žalost mi je izginila z dosega. Zdaj sem lahko vesel, da sem svojega "učitelja" ponovno dobil v roke.

"Hej, Dagmar!" kliče Matjaž Kocbek takoj za spremno besedo Daneta Zajca. Klic iz najbolj notranjih plasti simfonično pomirjene duše. Koliko zanimivih verzov! Koliko svetlobe! Koliko do skrajnosti izrečenih besed! Posvetilo v enem samem vzkliku, v enem samem klicu. Redki kaj takega zapišejo.

Kocbek je umirjen pesnik. Ne mudi se mu nikamor, kakor raznim kritikom in esejistom. Pozorno opazuje svet in ga poskuša ujeti in razložiti skozi svojo prodorno refleksijo. Pesem mu pomeni svet, ki ga počasi in z notranjim smislom za logično razgrne pred nami.

Nekoč so mi na filozofski fakulteti rekli, bila je neka študentka slavistike, da so pesniki slabiči. Ko sem to na uho prišepnil Kajetanu Koviču, se je kratkomalo nasmejale. Ne vem, kako je reagiral Matjaž Kocbek, ampak menim, da slabič sploh ni nič slabega. Tisti študentki pošiljam naslednje Kocbekove verze: "Sem popotnik, ki jasno / vidi svojo pot, svoj drget in svetlobo. / Danes romar, jutri plenilec grobov, / zdaj v sedlu, jutri proti toku. // Blaženost je mati, / popolna čistost, / kristal, ki sveti, ki je luč, / ki je modrost." (str. 37) Koliko briljance na eni sami strani! Najbrž tista študentka sploh ne bo opazila, s čim sploh pesnik opravičuje svojo bivanjsko držo in zaposlenost s takšnimi in drugačnimi metaforami.

"Pesnik živi v sedanjosti, ki je sklenjena s preteklostjo," zapiše v svoji spremni besedi z naslovom *Jezdec v visokem poletju* Dane Zajc, tokrat v vlogi recenzenta. To pomeni, da se je tisto, kar se dogaja zdaj, ravno ta hip, nekoč, včeraj že zgodilo. Dualiteta časovnega zamika je izpostavljena ravno v erotični pesmi *Jedrce*: "...Vse, kar je, / je bilo..." (str. 30).

Kocbeku je dovolj kratek časovni impulz, da pribeleži zajetno problematiko "ujetega pogleda", ki se sprosti tako hitro, kolikor je dovolj prstu, kazalcu, da pritisne na sprožilec fotografskega aparata; v istem hipu se pred nami odpre široka paleta še

nenanešenih barv ekspozicije. Ta časovni impulz zaznamo v pesmi *Zaznava pokrajine*, kjer pesnik pravi: "...Gozdovi, tolumni, hudourniki / so mati, / so mati s kozolci, gorami in / stezami..." (str. 36). Ko se odpre "oko" kamere ali fotoaparata, pride do preloma svetlobe. Kocbek zelo dobro ve, koliko časa traja ta bežni hipec, zato ga zvesto opazuje in beleži. Lom svetlobe je značilen zanj, zato "opalni rob" zadostuje, "opalna svetloba" pa razsvetljuje kristalizirani pesniški naboj. Pesnikovo oko zmore prenesti veliko več kot v resnici ravno zaradi hipnih momentov pri prelamljanju svetlobnih žarkov. Ta drža je čista luč, prečiščena metaforika in lirizirano razmerje do najdrobnejših detajlov vsakdanjika. "Kristal, ki sveti, ki je luč, / ki je modrost." (str. 37) In s tem se pesem konča. Ni ji treba nič več dodajati in nič več jemati stran. Pesem je izpovedana z enim samim vzklikom, ki ne potrebuje več klicajev.

Druga plat medalje je "ogenj". Tam se klicaj že v prvem verzu pojavi odločilno in udarno. Ogenj daje svetlobo. Takoj za njo pride do pridevniške besede "ognjeno telo", kar že zaznamuje neko točno določeno videnjsko definicijo o nastanku in zamiku sveta. Kaj pesniku pravzaprav pomeni "ogenj"? Pomeni mu to, da lahko ugleda luč sveta, ki je bila razdeljena božanstvom. Pesnik nekje govori o "eksploziji božanskega" in o "barvah, ki so bile razdeljene božanstvom". Sinteza vsega je torej, da pesnik čuti nastajanje novega sveta in pričakuje mirakel, čudo. Srednjeveške balade in legende so mu zelo blizu, čeprav se nanje neposredno ne navezuje. Od kod torej črpa Kocbek pesniški substrat in pretakajočo se energijo časovnih impulzov? Iz podmene in naslova cele zbirke, "ars amandi", kar v latinščini pomeni "umetnost, kako je treba ljubiti" ali po Ovidu "umetnost, kako se ljubi". Torej gre najpoprej za ljubezen v njeni najbolj prečiščeni obliki in šele potem za umetnost. Ali pa narobe: tu je pač paradoks izpostavljen na način tistega, kar je umetnost, da se lahko ljubi, in tistega, kar je ljubezen, da bi še lahko bila umetnost. Umetnost ljubezni je v Kocbekovi drži izpovedana v najbolj rafinirani in prefinjeni mitični preobrazbi; namreč: ljubezen do bližnjega.

Vendar Kocbek ne zaide v vsakdanje moraliziranje, ljubezen prekrije in prekriva s čustvi in drugimi vrednotami svoje pesniške senzibilnosti. Struktura "ognja" je struktura svetlobe in teme in harmonije med njima. Ujemimo prvo kitico te čudovite pesmi: "Ogenj! / Ognjeno telo, ki drvi čez soteske / in lovi zapoznele sanje. Vsak pogled nazaj / - freska Giotta. / Pred mano severna stena: hladno razpelo domovine. / Avanturisti zabijajo žeblje. Neprestano in v mogočnem ritmu. / Ujeti v mrežo letnih časov, kakor govorice." (str. 41) Sam kot pesnik ostajam brez besed.

Umetnosti ljubezni se je treba naučiti; zato ugotavljam, da je *Ars amandi* najbolj zrela knjiga Matjaža Kocbeka, ki mu je malo mar za postmodernizem, ker ga je že presegel. To pa še ne pomeni, da bi ga zapustil, saj se mu zdi zanimiv svet mladih pesnikov in pisateljev, ki se vsak zase borijo za svoj vsakdanji prav. Vsekakor je verjetno, da Kocbek spremlja tudi svojo generacijo, saj zapiše v pesmi *Kje si, rob postelje?*: "Novembra postane moje telo svetniško. / Čudeži se pretakajo v njem. / Brezmejno čisto telo, sprano v deviškem studencu." (str. 44) Tukaj navezujem na

Poniževe *Štiri letne čase* (1989), pesniško zbirko Kocbekovega vrstnika, ki je prav tako izšla pri Mladinski knjigi. Brez dvoma si je ta generacija utrla "trnovo pot" k zvezdam.

Za sklep lahko prepíšemo zadnjo kitico zadnje pesmi iz Kocbekove zbirke, in sicer iz cikla *Kolednice*:

"Gozdni veter – kot bi vedel vse o minljivosti, da je gozd zibelka in krsta hkrati. Spretne roke tesarjev so postavile hišo brez oken in vrat – tam veter piše svoje vznemirljive note."

Tam veter piše in Matjaž Kocbek piše danes, tukaj in zdaj. Danes mu pomeni dom, tukaj ognjišče, zdaj trénutek, hipec dneva, ki ga uzre in zmore uzreti z vso svojo presenetljivostjo in presunljivostjo. Minljivost je vse, kar se še da imenovati s pesniško besedo mojstra intenzivne literarne govorice.

Rade Krstič